

VESTITORUL

Organ al Eparhiei române unite de Oradea-Mare și revistă de cultură religioasă.

Redacția și Administrația:
Oradea-Mare,
Parcul Ștefan Cel Mare No. 8.

Apare la 1 și la 15 a fiecărei luni.

Abonament:
Pe un an . . . . . 120 Lei.
Exemplarul . . . . . 5 Lei.

PARTEA NEOFICIALĂ

— Rugăm pe toți restanțierii noștri, ca până la 31 Decembrie să binevoiască a ne achita taxa de abonament, deoarece dela 1 Ianuarie vom suprima revista pentru toți cei ce nu vor fi în curent cu abonamentul pe 1925.

De ale sinodului.

Un sinod în viața unei biserici înseamnă totdeauna foarte mult. El aduce pentru întreg organismul acelei biserici un nou spirit de renaștere, de înviare. Se recere numai, ca el să fie într'adevăr bine pregătit. Un sinod neprăgătit prin frământarea adâncă a spiritelor și a problemelor, nu poate aduce roade bune și stabile. De aceea ne bucurăm văzând că sinodului ce cu ajutorul lui Dumnezeu se va întruni încurând, îi premerge o febrilă și intensivă activitate a spiritelor, nunumai în comisii, dar și în clerul din afară.

Intr'adevăr, considerând frumoasele și variatele propuneri, ce sosesc din partea clerului rural, ni-se umple inima de cele mai bune și promițătoare speranțe asupra rezultatelor și-a progreselor de tot felul, ce o să realizeze viitorul sinod diecezan.

Preocupările clerului se extind, se poate zice, cu desăvârșire la toate problemele mari, cari așteaptă soluționare între nouile împrejurări schimbate. Viața spirituală a clerului, intensificarea pastorației prin mijloace pastorale moderne, creșterea clerului tiner, problema școlară, asigurarea unei sorți demne pentru văduvele și orfanii de preoți lăsați alăta vreme în negrije și nepăsare, sunt tot atâtea chestiuni, ce vor găsi potrivita și definitivă lor soluționare în acest sinod.

Viața spirituală a clerului trebuie să pășească pe primul plan. Cu un cler lipsit de simțul religios, nepracticant al datoriiilor sale spirituale, din care a secat și ultimul picur de oleu al sfințeniei, nu poți să duci lumea nici doi pași înainte. Preotul e flă-

căra și lumina, dela cari se aprind sufletele miilor de credincioși. Cu un cler zelos și bine instruat poți reforma fața pământului. De aceea sinodul nu va cruța nici o osteneală, nici o frământare, nici o chibzuială, pentru a putea găsi mijloacele cele mai potrivite pentru menținerea clerului în viața cea adevărată a sufletului, a pietății și a zelului.

Exerciții spirituale la centrul diecezii în grupuri de câte 50—60 de preoți se impun neapărat și neamănat. Celebrarea mai deasă a sfintei liturgii din zel propriu, fără de câștig; devoțiunea sinceră și înflăcărată către preasfântul Sacrament al altarului, împlinirea cu ferveare a datorințelor strict pastorale (predica, catiheza, săvârșirea deamă a diferitelor servicii, pastorația individuală) vor fi tot atâtea mijloace potrivite pentru menținerea clerului în spiritul adevăratei preoții.

Afară de aceea clerul trebuie mereu ocupat. Fără ocupație convenientă statutului său de om spiritual, preotul se rustifică și devine profan. De aceea rezolvirea în scris a cazurilor de morală și pastorală, așa cum se practică în Apus, de 3 ori 4 ori la an, va fi un mijloc potrivit de-a da clerului ocupația de lipsă. Introducerea după sistem apusean a examenelor speciale de studii teologice în decursul celor cinci ani dela absolvire, încă va contribui mult la formarea lui.

Preocuparea principală a clerului în fața viitorului sinod va fi, cum se vede, aranjarea în mod echitabil a situației cu adevărat deplorabile a văduvelor și orfanilor de preoți, și-a preoților deficienți. Se și cade. Ne miră foarte mult, cum de s'a deșteptat așa târziu în preoțimea noastră sentimentul de curat altruism, altruism cointerestat de-altfel, de-a crea văduvelor și orfanilor lor o soartă deamă și suportabilă. E frumos, că măcar acum se deșteaptă sentimentul carității frățești și preoțimea se declară a fi gata la orice jertfă, numai să asigure orfanilor și văduvelor un traiu cinstit. Trebuie lăsată preoțimea să-și asigure orfanii și văduvele cum va ști și va crede mai bine, mai ales, că e gata să o facă prin contribuția sa. La administrarea și controlul sumei

vărsate trebuie să-i se lase preoșimei un concurs cât de larg și efectiv, ca să-și învârtască și fructifice banii cum va crede mai bine. De aceea proiectul lucrat de arhidiaconul-protopop Gheorghe Maior îl recomandăm spre serioasă studiere.

Multe și complicate sunt încă chestiunile ce vor veni în desbatere la Sinod.

Preoșimea dă cuvenita atențiune și problemei școlare și cere cu insistență întoarcerea cu orice preț la sistemul probat al școlilor primare *parohiale*, singurele apte a asigura creșterea morală și religioasă a copiilor noștri. O problemă foarte gravă, în rezolvirea căreia ne lovim de rezistența neclintită a acelor din fruntea școlilor noastre, rezistență care la oamenii actualului regim pare a fi ireductibilă. Dar pe noi nu ne poate opri aceasta în rezolvirea lucrului ce ni-se pare bun, singurul bun, pentru religie și pentru stat. De aceea, de vom susține *cinci școli în toată eparhia*, dar le vom susține. Depinde dela abilitatea preoșilor, ca să poată convinge poporul despre necesitatea acestor școli. *Trebuie făcută posibilă funcționarea acestor școli* cu orice preț.

O chestie arzătoare e și înființarea unei școli de cântăreși la centrul diecezei (curs de cantori), căci

am ajuns că azi mâine nu va mai fi cine să cânte la strane.

Nu e de desconsiderat nici ideia eșită din ședința districtului protopopesc al *Luncii*, că să se sistematizeze un post de inspector diecezan, care să controleze cu interes, bunățate și seriozitate, toată activitatea spirituală, pastorală, școlară și administrativă a preotului, dând cu înțelepciune îndemnuri și îndrumări atât preoșilor cât și poporului. Cred că acest post îl și avem în persoana preotului misionar.

Regularea definitivă a problemei lecticalului și a ștoalelor, izvoare de continuă nemulțumire, agitație și primejdie, trebuie să se facă cu multă chibzuință, înțelegere și bunăvoință.

Prin crearea unui *fond de propagandă religioasă*, din care să se acopere cheltuelile unor studii și broșuri folositoare sufletelor, sinodul ar deschide un nou izvor de lumină și întărire pentru credincioșii noștri.

Aceste chestiuni, și altele mari și mici, va trebui să le rezolve sinodul nostru diecezan, dela care așteptăm o nouă epocă în viața diecezei noastre, azi mâine de 150 de ani.

Păr. ALOIZIE L. TĂUTU.

Congresul profesorilor de teologie.

Deschis în luna Iulie și, din cauza mai mult sau mai puțin întemeiatei absențe a unor competenți, trăgănat până în Octombrie, congresul profesorilor de teologie a fost un eveniment nou, dar îndreptățit la noi. Căci precum în materie de instrucție religioasă o *Comisiune catihetică* funcționează pe lângă *Corul* nostru episcopesc, sulevând acestuia soluții și propuneri potrivite în materie, tot astfel ne pare just, ca în chestii de reorganizare a învățământului teologic, întru nimic mai inferior celui catihetic, reorganizare cerută strident de vremuri, să fie ascultate și părerile și propunerile acelor, cari din meserie se ocupă cu acest învățământ. Profesorii adunați la congres au dat o înaltă dovadă de interesul și devotamentul cu adevărat apostolic, curat și neprihănit, ce-l poartă acestei însemnate pârghii a vieții noastre bisericesti. Neîncrederea, unele neînțelepte temeri, sau poate chiar unele tacite contestări de competență, nu erau sentimentele de cari trebuia să împărtășim o așa curată și desinteresată mișcare din sânul bisericii noastre.

Două probleme importante au format îndeosebi preocupările acestui congres:

1. organizarea *unitară* în toate diecezele a învățământului teologic, atât cu privire la organele de conducere, cât și cu privire la materiile de învățământ.

2. compunerea și editarea grabnică a tuturor manualelor de teologie necesare, în lipsa cărora suferă atât de mult instrucția teologică, ba chiar și păstoria sufletelor, unde manualele servesc drept îndreptare prețioasă.

Organizarea unitară a învățământului teologic s'a încercat să se fixeze într'un regulament unitar, a cărui desbatere și votare a reușit numai în parte, conștinând el și acum lacune simțitoare în cece privește, îndeosebi, programa de studii la teologii. De altfel principiile călăuzitoare ale noului proiect de regulament sunt următoarele: a) despărțirea administrativă a Academiiilor de teologie de seminariile teologice propriu zise; b) dezvoltarea teologiilor dela sistemul bienal, păgubitor învățământului teologic, la patru cursuri complete și independente; lucru ce reclamă înmulțirea catedrelor, pentruca să înceteze anomalia ca un profesor să predea două specialități; c) bacalaureat al liceului clasic pentru auditori, și examen diferențial pentru cei cu alte pregătiri, d) trecerea profesorilor la fondul de penzii al statului.

Dintre acestea, în unele puncte, s'a ajuns numai la compromise destul de vagi, cari n'au avut darul de a întruni votul tuturor profesorilor prezenți, neputându-se introduce toate aceste reforme deodată pretutindeni.

Ceeace privește compunerea manualelor de teologie, este, poate, unicul rezultat real, la care s'a a-

juns prin aceasta consfătuire a profesorilor. Scrierea manualelor trebuincioase s'a încredințat persoanelor celor mai competente. Într'alte, I. P. S. Metropolitul Vasile Suciul al Blajului va fi rugat, ca după prelu-crările necesare, să binevoiască a-și scoate în a II. ediție valorosul său manual de dogmatică fundamen-tală și specială; Rvs. canonic Dr. Ion Coltor a dat la tipar vol. 2 din teologia morală: despre porunci, având să-l lucreze și pe al 3-lea: despre sacramente. Savantul istorician dr. Zenovie Păclișanu, director general în Ministerul cultelor și al artelor i-s'a încredințat scrierea manualului de istoria bisericii ro-mânești, iar profesorului Ion Georgescu cel al istoriei bis. universale.

Canonicul Dr. Felician Bran de la Lugoj s'a an-gajat să scoată manualul de drept canonic; scrierea manualelor de filozofie, sociologie și pedagogie creștină s'a încredințat unor persoane competente ca dr. Nicolae Flueraș (Oradea), dr. Titus Malaiu și prof. Vasile Pop (Gherla). Grija conscrierii și edi-tării unui manual de teologie pastorală a binevoit

a-o lua asupra sa P. S. Sa președintele congresului, Dr. Valeriu Traian Frențiu, episcop al Orăzii. Studiile biblice le vor vedea cu manuale corespunză-toare profesorii dr. Gr. Strâmbu (Gherla), Gheorghe Barna (Oradea) și Dr. Aug. Popa (Blaj). Specialistului prof. Fr. Hubic i-s'a dat încredințarea să facă studii pregătitoare și propuneri cu privire la modalitățile unificării muzicii bisericești. Toate rezultate de mare valoare.

Ca un elogiu binemeritat trebuie să înregistrăm gestul cu adevărat marinos și arhieresc al P. S. Sale Episcopului Orăzii Dr. Valeriu Traian Frențiu, de a edita pe spese proprii toate manualele pre-gătite de profesorii lipsiți de mijloacele necesare, în-datăce acelea vor fi gata de tipar.

Sperăm că aceste conferințe ale profesorilor de teologie vor deveni instituții sistematice, anuale, la noi, unde profesorii vor putea să-și comunice între sine părerile proprii spre binele și folosul lor și-al insti-tuției căreia servesc.

RAPORTOR.

Pe ce se razimă

primatul de jurisdicție al episcopului dela Roma.

II. Primatul Papilor în istorie.

Veacul al doilea.

(Urmare.)

Originea romană echivala cu originea apostolică.¹⁾

Despre scrisoarea lui Clement știm, că în bise-rica din Corint, și în alte biserici ale Orientului, se citea Dumineca la s. Liturghie, tocmai ca scrisorile apostolice ale Noului Testament.

Tot la fel se făcea și cu epistola lui Soter (166—175) scrisă lui Dionisie de Corint.²⁾

Constituțiile apostolilor, niște compilații din veacul IV—V, biserica orientală le ține și azi în mare vază, deoarece le referențe la Climente (cărțile 1—7) și la Ipolit (c. 8). Deci, de aceea au vază, pentru că-s romane.

Pseudoclementinele încă sunt niște ficțiuni ori-entale de prin jum. a doua a veacului III, sau încep. v. IV, încunjurate cu aureola autorității celor dintâi Papi: s. Petru și Clement. Dealtfel toate falsificările veacurilor întâi se făceau în numele Romei, voin-d falsificatorii sectari, ca astfel să dea autoritate nebu-niilor lor.³⁾ Intrată era de mare vază și autoritatea Bisericii romane în veacul II și III! Și cu toate acestea mai sunt oameni de rea credință, cari neagă un lucru atât de știut.

4. Policarp ep. Smirnei la Roma

În a doua jumătate a veacului II Biserica e

¹⁾ Vezi Duchesne: *Eglises séparées* p. 130.

²⁾ v. Euseb H. E. IV, 23, 11.

³⁾ cf. D'Herbigny, o. c. II. p. 152. 4.

agitată de o mare ceartă: de cearta asupra datei Paștilor. Deja cu mult înainte de izbucnirea acestei certe sub Papa Victor (189—199), *Policarp*, marele episcop al Smirnei, *învățacelul imediat al s.-lui Ioan Evanghelistul*, veni la Roma pe timpul Papei *Anicet* (154—166), deși el mai bătrân și mai aproape de apostoli, — ca să se pună cu el de acord asupra datei când era să se țină Paștile. Această încercare a lui Policarp e o dovadă cât de respectată era tradiția bisericii romane. E caracteristic, că Anicet, deși din Siria, ca și Policarp, nu cedează tradi-ției primite dela s. Ioan și în uz în Siria, ci preferă tradiția locală a bisericii romane, simțindu-se chiar îndreptățit a putea amenința cu *excomunicare* pe cei ce n'ar voi să se conformeze uzului roman.¹⁾

5. Martirii din Lyon.

Semn al recunoașterii primatului papal e și in-tervenția martirilor lionezi la Papa *Elefterie* (177), ca să intervină numai decât cu autoritatea lui apostolică să se pună capet ereziei montaniste abia începute în *Frigia și Asia*, fapt relatat nouă de Eusebie (H. E. V. 3, 4). Deci credința bisericii la 177 era, că Papa are drept să intervină în chestii de credință ca su-perior în provincii ca Frigia și Asia, ceace e egal cu o admitere a unui primat de jurisdicție.

¹⁾ Vezi Eusebie H. E. V, 24, 16 sq.

6. Ereticii la Roma.

Avem știre dela Eusebie și s. Epifanie, că mulți eretici au alergat în veacurile întâi la Roma pentruca să provoace judecata Papei în chestia ortodoxiei lor; între cari Cerdon (la 140, Ireneu I, 27), Marcelina sub Anicet, Marcia, Marcion, Valentin, Theodot Byz, Praxea, Montaniștii etc. Fapt ce nici nu trebuie comentat.¹⁾

7. Averchie de Ieropol despre Roma.

Precum veneau ereticii, tot așa veneau și ortodocșii catolici să vadă Roma și să se convingă despre unitatea credinței în Biserica lui Hristos, unitate al cărei centru era Roma. Am văzut pe venerabilul Policarp (c. 154) venind la Roma. Mai avem știre despre Egesip din Palestina, care veni la Roma la 160, unde și făcu catalogul Papilor începând dela Petru; s. Ireneu veni odată din Asia, apoi din Lyon; s. Iustin filozoful-mărtir (+166) veni de două ori la Roma; și Tațian veni cași catolic, Rodon (la 180), asemenea; s. Ignatie la 107, unde și muri.

O personalitate interesantă, între cei ce veniră să admire Biserica Romei, e Averchie, episcop de Ieropol, care la anul 186 lasă, ca după moarte să i-se pună un epitaf, concipiat decătre dânsul, în care ne vorbește despre strălucirea bisericei romane.

„Averchie mă cheamă, învățacel sunt eu sfântului Păstor,

Celui ce paște oițe pe munți și în câmpii,
Cel cu ochii cei mari cari privesc în jur,
Acesta mă învăță știința vieții sfinte,
Acesta mă trimise la Roma, ca să văd (Biserica romană),

Cetatea cea regească și Regina ei,
Cea cu aur îmbrăcată,
Ceeace are a ei încălțăminte,
Cu aur scump împodobite.

Văzui și popor distins (creștinii din Roma),
„Cei ce au sigilul în ochii tuturor“.

Mai merse Averchie și în Siria, Africa, etc., dar nicăiri nu zice, că a văzut pe „Regina“ cea strălucită. În ochii lui Averchie, orientalul, biserica Romei la anul 180 e o Regină între biserici, cum e, și azi.

8. S. Ireneu și primatul Bisericii romane.

Unul dintre cei mai tipici mărturisitori ai primatului de adevărată jurisdicție al episcopilor din Roma peste biserica întreagă, e s. Ireneu, episcop în Lyonul Franței de astăzi, carele a trăit între anii 140—202. S. Ireneu își trage originea din Asia mică, unde-și petrecu tinerețea, la Smirna, în societatea s.-lui Policarp, învățacelul imediat al s.-lui Ioan Evanghelistul și în mijlocul „presbiterilor cari, ca și Policarp, au vorbit cu S. Ioan și cu celelalte mărturii ale D-lui“. La anul 155 vine la Roma, unde

ascultă învățăturile s.-lui Iustin filozoful, iar la 177 e făcut episcop în Lyon. Astfel, că Ireneu în scrierile sale ni se înfățișează ca o mărturie nu numai a Apusului, ci și a Răsăritului.

Or, ce învață s. Ireneu? În învățăturile lui sunt multe și de multe feluri; despre apostoli, despre învățăceii lor imediați, pe cari i-i numește „presbiteri“, despre evangheliștii șcl. Cea mai aprigă luptă o duce însă împotriva ereticilor de pe timpul său, gnosticii și alții, cari încercau să falsifice învățătura genuină creștinească. Ireneu scrie o carte puternică împotriva lor „Adversus haereses“. În această carte dovedește, care e religia cea adevărată a lui Isus. Intr'altele spune, că D-l Hristos a adus religia cea adevărată a lui D-zeu în lume, pe care trebuie s'o urmeze toți oamenii. El, după ce s'a înălțat la cer a lăsat religia lui s'o răspândească apostolii, cari au și răspândit o, dar și ei, oameni fiind, au murit și au lăsat opera mare a răspândirii creștinismului învățăceilor. Aceștia au răspândit religia cea adevărată a lui Hristos în toate țările. Toate țările, Germania, Hispania, Gallia, Hibernia, Celții, Orientul, Egiptul, Lybia, etc. toate cred la fel. Biserica lui Hristos e ca o singură casă pe tot rotogolul pământului, în care locuiesc creștinii având toți aceiași credință, aceiași învățătură.

Cum ne putem noi convinge deci unde se află învățătura cea genuină alui Hristos, se întrebă Ireneu? Răspunde: așa că vom cerca-o la bisericile întemeiate decătre apostoli, la Smyrna, la Efes, la Corint, la Roma etc. În acestea biserici au predicat înșiși ss. apostoli, aici au pus ei oameni pe cari i-au instruit ei, și cărora le-a lăsat toată învățătura creștinească. Succesiunea regulată și neîntreruptă a episcopilor în aceste biserici este cheazășia cea mai sigură, că în ele s'a păstrat învățătura cea genuină creștină nefalsificată.

„Dar, zice s. Ireneu cuvânt de cuvânt, deoarece e prea lung, ca să enumărăm în această carte succesiunile tuturor bisericilor, e de ajuns, să arătăm, cum a ajuns prin succesiunea episcopilor săi, până la noi, tradițiunea ce-a primit-o dela apostoli, și credința ce-a vestit-o oamenilor, cea mai mare, cea mai veche și tuturor cunoscută, de către cei doi prealăudați Apostoli, Petru și Pavel, întemeiata Biserică a Romei, pentruca să-i putem combate pe toți aceia, cari oricum, fie prin plăcere de sine, sau prin mărire deșartă, fie prin orbie sau răutate, învață altfel de cum trebuie. Căci cu această biserică trebuie să fie de acord toate bisericile, adică credincioșii de pretutindenea, pentru principalitatea ei mai mare, ca și cu una, în care prin acești unsprezece (Papi), s'a păstrat mai bine tradiția cea dela Apostoli. Căci întemeiând și orânduind fericirii Apostoli biserica romană, au dat slujba episcopiei lui Linus, după

¹⁾ v. Epif. Haeres 42. n 2. Tertull. Prax. 1.

i) cf. Adv.-haeres. 1, 10, 2.

care a urmat Anacleț și în locul al treilea dela Apostoli Clemente" etc! . . . și enumără Ireneu succesiunea episcopilor romani (de toți unsprezece până la el), pentru ca să arate, că ea se întinde până la Apostoli. „Sed quoniam valde longum est in hoc tali volumine omnium ecclesiarum ennumerare successiones, maximae et antiquissimae et omnibus cognitae, a gloriosissimis duobus apostolis Petro et Paulo Romae fundatae et constitutae ecclesiae eam quam habet ab apostolis traditionem et annuntiatam hominibus fidem, per successiones episcoporum pervenientem usque ad nos indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo vel per sibi placentia vel vanam gloriam, vel per caecitatem et malam sententiam, praeterquam oportet colligunt. Ad hanc enim ecclesiam, propter potestatem principalitatem, necesse est omnem convenire ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles in qua semper ab episcopis qui sunt undecim¹⁾ conservata est ea quae est ab apostolis traditio Fundantes igitur et instruentes beati apostoli ecclesiam, Lino episcopatum administrandae ecclesiae tradiderunt . . . Succedit ei autem Anacleus; post eum tertio loco ab apostolis episcopatum sortitur Clemens, qui et vidit ipsos apostolos, etc. . . .

Or, acest text este clar pentru oricine: Ireneu, un părinte de origine orientală, actualminte episcop în Apus, care reprezintă deci tradiția întregii biserici din veacul al doilea. — vede în Biserica din Roma biserica „cea mai mare, cea mai veche“, biserica ce are „principalitate mai mare“, cu care trebuie să fie de acord în credință toate bisericile de pe suprafața pământului²⁾, care deci singură e măsura credinței, regula după care se judecă toți hereticii și schismaticii. E de ajuns să nu fii în concordanță cu biserica Romei în credință, pentruca să fii eretic sau schismatic. Această prerogativă a bisericii romane vom mai vedea-o accentuată în decursul istoriei mai de multe ori. Și pe vremea certurilor ariane din veacul al patrulea, semnul adevăratei ortodoxii era să fii în legătură și comuniune cu biserica Romei, iar lipsa acestei legături era semnul ereziei, după cum vom vedea mai la vale.

Puterea demonstrativă a acestui text este atât de mare, încât n'o neagă nici protestanții, nici ortodocșii.

¹⁾ Aceasta lectură propusă de d. d'Herbigny în *Rév. Bénéd.* Ianuarie 1910 t. 27, p. 103—198 e admisă azi de toți ca foarte critică și logică, în loc de „his qui sunt undique“

²⁾ D. Dr. Lazarescu „Legea Românească“ No. 14 p. 4 col. II. încearcă să infirme puterea textului lui Ireneu când zice: „Convingerea că în bis. din Roma ca singura biserică apostolică din Apus (sic!) s'a păstrat tradiția apostolică într-o formă mai curată decât în toate celelalte biserici apusene (sic!) l'a făcut pe Ireneu episcopul de Lyon să scrie (Adv. haeres.) atât de mult citatele sale cuvinte“ etc., — când tot omul vede, că Ireneu vorbește de bisericile de pretutindena. Dar vezi bine când textul te bate n'ai decât să-l pervertești.

Ei încă admit că Ireneu, de fapt, dă bisericii romane o importanță mare; pe ea o face regula credinței și a ortodoxiei. Dar ortodocșii și protestanții se întrebă mai de parte: de ce trebuie să se unească, după Ireneu, în credință toate bisericile din lume cu cea din Roma? De ce dă Ireneu în chestii de credință bisericii romane o importanță atât de covârșitoare? Am văzut ce răspunde la aceasta întrebare un ortodox: că era singura biserică apostolică întemeiată de ucenici de-ai apostolilor (sic!) din Apus și avea o situație politică privilegiată.¹⁾ Iar Harnack, care încă pervertește adevărul unde e vorba să cedeze ceva catolicilor, — zice, că era financiar foarte important să comunici cu biserica romană, pentrucă primeai ajutoare dela ea.²⁾

Or, amândouă aceste explicații stau în vădită contradicție cu textul. Mai întâi, s. Ireneu nu amintește nimic despre astfel de motive ale întâietății romane, ci el vorbește de motie de ordin religios, precum ne arată însuș textul. Vă rog să cetiți: „Cea mai mare, cea mai veche, de toți cunoscută, de cei doi preamăriți apostoli Petru și Pavel întemeiată biserica a Romei“ . . . Iată deci de ce are biserica Romei principalitate mai mare: pentrucă e întemeiată de cei mai mari doi apostoli Petru și Pavel, dintre cari cel dintâi a primit dela Hristos să fie capul bisericii și să întărească pe frații săi în credință, iară celelalt a ostenit mai mult pentru Hristos și pentru biserică. De când există Roma papală și Biserica lui Hristos, Papii dela Roma nu și-au revendicat niciodată dreptul lor de primați pe alte motive, decât pe acesta: că sunt urmașii s.-lui Petru și Pavel, (și îndeosebi alui Petru cel infalibil), — așa după cum zice și sf. Ireneu.

De altfel, prost a mai trebuit să fie și bietul s. Ireneu, dacă a pus el măsura credinței și-a ortodoxiei într-o biserică „întemeiată numai de ucenici de ai apostolilor (sic!) și întărită de Apostoli“³⁾, unica de felul acesta în Apus, când în Răsărit avea o sumedenie de biserici renumite, și de totului apostolice, ca cele din Corint, Jerusalem, Efes, Antiohia, Galafia, Tessalonica etc., etc. Cum de i-a trăznit să-i dea tocmai celei din Roma o atare întâietate?

„Imprejurările politice și culturale extrem de favorabile în cari s'a aflat în anumite (cari?) timpuri Roma în comparație cu celelalte orașe din întreg imperiul roman“! — zice ortodoxul.⁴⁾

Or, pentru ce ce cunoaște cât de puțin istoria începuturilor creștinismului, e lucru cunoscut, că din aceste motive creștinii cei dintâi nu dădeau nimic pe Roma. Ca centru al unei organizații administrative foarte perfecte, era considerată de către creștini ca

¹⁾ Dr. Lazarescu, ibid.

²⁾ cf. Harnack: Dogmengeschichte p. 446.

³⁾ Lazarescu, l. c.

⁴⁾ Lazarescu, ibidem.

un loc foarte potrivit ca punct de plecare al evanghelizării unei mare părți a omenirii și ca centru a fiitoare organizații creștine internaționale, dar ca centru religios și cultural, era urâtă de către creștinii cei dintâi, era socotită ca locuința Mamonei, ca Babylonul corupției și a tuturor imoralităților, ca locul de junghiere a mii de vieți creștine, după cum apare din Apocalipsa s. lui Ioan și din scrierile primilor apologeți creștini. Cum și putea visă cineva, omeneste vorbind, ca Roma focarul tuturor prigonirilor creștine, locul de reședință al împărașilor prigonitori înversunați ai creștinismului, considerați de către creștini ca *anticriști* (d. ex. Nero și alții), să devie *centrul doctrinar* al religiunii creștine?

De totului de altă natură e motivul ce-a hărăzit Romei un rol așa excepțional, de-a fi centrul de stăpânire și conducere al creștinismului universal. Roma, dacă avea titlu și șanse să se ridice la rangul de capul și conducătoare creștinătății, era pentru *faptul petrecerii și morții sfântului Petru*, a verhovnicului apostolilor în ea. Atât.

Adevăr ce oameni laici, — poate pentru că sunt laici,¹⁾ — l-au recunoscut cu sinceritate.

Deci orientării n'au nici un motiv să nu recunoască valoarea unui așa vechiu document în favoarea papalității, cum e mărturia sf. lui Ireneu. Dar să vedem alte fapte și mai grăitoare.

9. Rolul Papei Victor în controversa pascală.

Un fapt important de pe la sfârșitul veacului doi (191) ne pune în deplină lumină puterea juridică a Papei dela Roma peste biserica întreagă. — E vorba de controversa pascală.

Dela începutul creștinismului existau două obiceiuri cu privire la data Paștilor: bisericile Asiei mici (Efes, Laodicea, Ierapol, Sardes șcl.), răzimate pe autoritatea s. lui Ioan Evangelistul, care episcopi și muri în Efes, sărbătoriau Paștile în ziua de 14 Nisan, împreună cu Evreii, *ori pe care zi a săptămânii* să fi căzut aceea; (deaceea se numesc *quartodecimani*); pentru ei Paștile erau sărbătoarea morții lui Isus Hristos pe cruce. La Roma și în restul Bisericii creștine (Syria, Palestina, Egipt, chiar și în Edessa, și în întreg Apusul) Paștile se țineau în prima *Duminecă* ce urmă după ziua de 14 Nisan; aici prin Paști se sărbătorea învierea Dlui din morți. Tendința de-a fi una în credință și în disciplină era cu mult mai pronunțată în Biserica din veacul al doilea, decât să se tolereze o astfel de deosebire. De aceea și vedem venind pe-la 155 pe venerabilul episcop al Smirnei, *Policarp*, la Roma, pentru ca să se pună de acord asupra datei celebrării Paștilor cu Papa Anicet. Această vizită însă nu avu nici un rezultat, căci ambii episcopi se provocau la *originea*

apostolică a obiceiului lor: Policarp la a lui Ioan, Anicet la a principilor apostolilor Petru și Pavel. La anul 167 biserica din *Laodicea* (Asia) e provocată, probabil de Roma, (dar nu se știe între în ce împrejurări, să părăsească obiceiul de-a serba Paștile la 14 Nisan. Doi episcopi din aceeași provincie bisericească, Apolinarie de Ierapol și Meliton de Sardes, intervin și apără obiceiul *quartodeciman*. Dar la anul 191 Papa Victor dela Roma intră în chestiune, cu toată autoritatea sa apostolică. El scrie episcopului principal din provincia Asiei, lui Policrat al Efezului, o scrisoare, în care-i ordonează să convoace în sinod pe toți episcopii Asiei și să se alăture și ei la obiceiul general de-a serba Paștile *Dumineca*. Avem scrisoarea venerabilului episcop de Efes către Victor, în care provocându-se la persoane, ca Filip apostolul și fetele lui, cari trăiră în virginitate, la s. Ioan Evangelistul, care se culcă pe sânul D lui, toți *immormântați* în Efes; la Policarp episcop și martir, la Fraseas episcop și martir, îngropați la Smirna; la Sagaris episcop-martir îngropat la Laodicea; la fericții Papirius și Meliton de Sardes, precum și la părerea „tuturor episcopilor pe cari la porunca voastră i-am adunat în sinod și a căror număr e foarte mare”, — nu vrea în butul nici unei amenințări să se alăture obiceiului general de-a serba Paștile *Dumineca*.

Tot în aceiași vreme Papa Victor scrie și celorlalți episcopi ai Bisericii, pentruca ținând sinoade să se declare asupra Paștilor. Aceștia *toți* răspund alăturându-se obiceiului *duminecal*. Avem răspunsurile bisericilor din Pont, Osroă, Galia, Corint, Palestina (Ierusalim, Cesarea, Tîr etc.) afirmând uzanța generală. De aceea Papa Victor, văzându-i numai pe Asiați refractari, în virtutea puterii lui apostolice anunță tuturor bisericilor din lume,¹⁾ că pe Asiați i-a *scos din sânul Bisericii universale* (apo tis kinis enoseos). Totodată roagă pe episcopii universului catolic să ia aceasta la cunoștință și să se alăture sentinței lui. Episcopii nu ținură de oportun aceasta excomunicare, de aceea îl îndeamnă pe Victor la blândețe, îndeosebi Ireneu, episcop de Lyon, care în epistoala sa către Victor spune, că neobservarea Paștilor la aceiași dată, nu e o chestiune pentru care să se îndepărteze cineva dela dragostea comună. Roma arătându-și autoritatea, nu mai insistă asupra sancțiunii. Ceace știm însă e, că pe vremea conciliului ecumenic din Nicea (325), toată Biserica creștină ține obiceiul bisericii romane, condamnând ca erefici pe *quartodecimani*.

Or, ce ne spun nouă aceste fapte? Papa dela Roma la a. 190 are putere să îndrume pe toți episcopii din lume să adune săbor, cari se supun cu toții, chiar și cei ce nu sunt de acord cu el în chestia ce se discută, dar o fac; toți îi scriu cu supu-

1) Vezi Euseb. H. E. 5, 24 sq.

¹⁾ cf. interesantele expuneri ale lui Jean Carère despre „eternitatea Romei” în „Le Pape”.

nera și aderă credinții lui; el *excomunică* pe refractari, nu dela uniunea cu Roma, cum preabine remarcă d. Harnack, ci dela *uniunea bisericii întregi* (apo tis kinis enoseos¹⁾. Ceialalți episcopi, (Ireneu) nu-i contestă dreptul de-a face aceasta, dar nu țin lucrul de necesar. Faptele grăiesc destul de evident.

Insuș Harnack zice: „Wie hätte Viktor ein solches Edikt wagen können... wenn es nicht feststand und anerkannt war, dass in den *entscheidenden Fragen des Glaubens* die Bedingungen der „*kini henosis*“ zu bestimmen, vorzüglich der römischen Kirche zukomme?... wenn er als römischer Bischof nicht in besonderen Sinn als Wächter der *kini enosis* anerkannt gewesen wäre“²⁾. Iar despre replicarea lui Ireneu zice tot același Harnack: „Auch Irenäus scheint nicht das Verfahren des Viktor als solches, sondern dass Verfahren in *diesem* Fall zu beanstanden“³⁾. Adică: „Cum ar fi cutezat Victor să dea un atare edict, dacă atunci nu era recunoscut de toată lumea, că a stabili în chestii hotărâtoare de credință condițiunile *comuniunii universale* se ținea îndeosebi de Biserica Romană?... dacă el ca episcop al Romei n'ar fi fost recunoscut în chip deosebit ca *păzitorul* ununii universale? Iar despre Ireneu: „Ireneu chiar pare a excepționa nu procedura ca atare, ci procedura în *cazul de față*“.

Iar Renan tot în legătură cu edictul lui Victor zise: „*La papauté été née et bien née*“. Deci la anul 190! Noi încă nu avem ce să mai adaugem, ci numai constatarea, că papalitatea s'a născut odată cu creștinismul și cu Biserica și a o șterge înseamnă a șterge creștinismul, al cărui parte esențială e. Hristos l-a pus pe Papă, deci noi trebuie să-l recunoaștem,

Prin aceste am terminat argumentele doveditoare a unui primat de adevărată jurisdicție peste Biserica întregă a Papilor dela Roma scoase din veacul al II-lea. Mai voim să amintim numai, că în veacul al doilea acele învățături și persoane se sooteau a fi condamnate și eretice, pe cari le condamna Roma; și orice abatere se făcea în învățatura creștină, scaunul de recurs era Roma, după cum ne dovedește cazul *Montanismului* osândit de Elefterie la 177 în persoana lui Praxeas, și alui *Theodotion de Bizant* osândit decătre Papa Victor la anul 190.⁴⁾

Deci pe dreptul concludem Harnack: „Am Anfang des 3-n Jahrhunderts wurde in Rom der Massstab der apostotolischen Glaubensregel längst mit voller Sicherheit gehandhabt“ „Längst“, de mult, chiar dela început.⁵⁾

Evenimentele veacurilor următoare ne vor dovedi același lucru cu vârf și până la evidență.

(Va urma.)

CRONICA.

***

— **Mare eveniment religios.** In 1927 se împlinesc 150 de ani dela înființarea diecezei noastre de Oradea-Mare. Acest eveniment de o capitală importanță pentru istoria neamului nostru va trebui sărbătorit cu fastul cuvenit. Se fac deja pregătiri pentru alcătuirea unui *Comitet aranjator* din tot ce are dieceza noastră mai bun. Va fi sărbătoarea românilor în întreg. Să ne pregătim!

— *Predici.* 18 cor. Cl. Dr. Tăutu; 25. On. Aug. Cosma; 26 (Sân-Dumitru) Mon. Fr. Hubic; 1 Noem. II. Dr. Iacob Radu.

— *In ziua de 6 Oct.* dieceza noastră a fost onorată cu prezența profesorilor de teologie din toate 4 diecezele. Dela Blaj: Rvs. și Cl., Mgr. Dr. Alexandru Russu, rector al Academiei teologice din Blaj; Mon. Gh. Fireza dela Lugoj; Cl. Dr. Gh. Bob și dr. Titus Malaiu dela Gherla. Ședințele au avut loc în palatul episcopesc sub prezidiul P. S. Sale Dr. Valeriu Tr. Frențiu.

— *La Iași* se serbează în ziua de 11 Oct. aniversarea de 1600 ani dela întâiul sinod ecumenic din Nicea (325) prezidat de legații Papei Silvestru. La serbări ia parte și familia regală cu toți miniștrii țării. Sperăm că adăparea din trecutul bisericii ne va aduce mai în grabă la unire.

— *La expoziția zootehnică* din Timișoara M. Sa Regele în cuvântarea-I splendidă ce-a rostit-o a spus valoroasele cuvinte: „*fără credință și religie viața omului este goală*“.

— *Episcopul vetero-catolicilor* (o sectă mică din Elveția—Germania—Austria) d. Iosif Vilatte a trecut la catolicism în fața nunțiului apostolic din Paris, Mgr. Ceretti.

— *Arhimandritul rus* din Vilna Mozorov a trecut la catolicism.

— *Clopote.* Duminecă în 11 cor. după sf. Liturghie s'a ținut o adunare la școala normală diecezană în scopul adunării unui fond pentru două clopote la catedrală. S'a instituit un comitet. Din însuflețirea celor prezenți se poate vedea, că fondul necesar (500.000 Lei) se va aduna în curând. Rugăm și pe aceasta cale pe toți credincioșii noștri să contribuie la colecta începută cu tot ce le stă în putință.

— „*Comunicatio in sacris*“. In legătură cu un recent caz întâmplat la Oradea Mare, în chestia participării școlărilor greco-catolici la serviciile divine ortodoxe (sfințirea apei etc.), reproducem aci pentru publicul interesat principiile religiunii creștine catolice, cari regulează conștiințele în această materie. In cartea actua-

¹⁾ Vezi Harnack, Dogmengesch. I. p. 489.

²⁾ Harnack, ibid. p. 448.

³⁾ ibid. nota 3. cf. D'Herbigny, o. c. p. 161 n. 1.

⁴⁾ Euseb H. E. 5, 3, s; 5, 28. 6.

⁵⁾ Harnack, l. c. p. 441 n.

lului episcop de Lugoj Dr. Alexandru Nicolescu întințată: „Teologia morală”, vol. I, care este aprobată ca manual pentru teologiile noastre unite, la pagina 390 punct 17 se spune: „Dacă asistența la slujbele sfinte ale ereticilor [și schismaticilor] e poruncită catolicilor de guvern, acestora nu li e permis să se supună, [sufletește] — presupunând că li-se ordonă să participe la înseș actele serviciului dumnezeesc. Astfel era în imperiul rusesc, unde școlariilor, cari cercelau școlile publice, li-se impunea să primească anafură, să se roage laolaltă cu ceilalți, și altele multe. De asemenea le-ar fi oprită participarea când aceasta li s'ar impune din ură față de credință sau ca o favorizare a sectei.” Cum e și cazul de față. Comentariul între uncii [—] și sublinierile sunt ale Redacției.

BIBLIOGRAFIE.

Cupărași cărticica de rugăciuni pentru soldați: *Credința soldatului român* de dr. Iuliu Florian, canonic metropolitan, fost preot în armată, Blaj, Tipogr. Semin. teol. Prețul? Ea cuprinde foarte folositoare învățături și rugăciuni pentru soldați.

TIPIC.

— 18 Octomvrie. Dumineca săpt. a IV d. In. Sf. Cruci (Dumineca a XIX-a d. Rus.) și Sf. Ap. și Ev. Luca. Vers 2.

Sâmbătă la însărat pe 6, ale inv. 3 și ale Sf. lui 3. Mărire. Și acum, dogm. versului. Intrat. Prohimenul zilei. Sthovna. Inv. Mărire. Și acum. a Sf. lui din Mineiu. Trop. inv. Mărire Sf. lui v. 3. și acum a Născ. v. 3.

Duminecă la Mănecat. Trop. ca Sâmbătă. scl. ca de obicei ale Duminecii. Ev. inv. și Luminăt. inv. a 7-a Catav.: Deschide-voiu.

La Sf. Liturghie. Fericirile v. 2 Trop. inv. Mărire: Condacul Sf. lui Și acum. a Născ. Ceace ești folosit. Apostolul Dum. a XIX-a d. Rus. Evanghelia Dum. a III-a d. In. Sf. Cruci scl.

La Insărat (19 Octomvrie Sf. Prof. Ioil și S. Mart. Măr) pe 6 cu Măr. Și acum din Mineiu. Sthovna cu Măr Și acum din Ohtoih. Trop. Profetului v. 2. Mărire: Trop. Martirului; Și acum a Născ. v. 4. Celei ce s'a hrănit.

— 25 Octomvrie, Dumineca săpt. a V-a d. In. Sf. Cruci (Dum. XX-a d. Rus.) și Sf. Martir Marcian v. 3.

Sâmbătă la Insărat pe 6, ale inv. 3 și ale Sf. lui 3. Măr. Și acum, dogm. vers. Intrat. Proh. zilei. Sthovna inv. Măr. Și acum din Mineiu. Trop. inv. Mărire Trop. Martirii tăi . . . Și acum a Născ. v. 4. Taina . . .

Duminecă la Mănecat. Trop. ca Sâmbătă scl. ca de obicei ale inv. Ev. și Luminăt. inv. a 8-a Catav.: Deschide-voiu.

La Sf. Liturghie. Fericirile v. 3. Trop. inv. Măr. Cond. Sf. lui Și acum. a Născ. Ceace ești folosit Apost. Dum. a XX-a d. Rus. Ev. Dum. a VI-a d. In. Sf. Cruci scl.

— La Insărat Luni 26 Octomvrie Sf. și Marele Martir Dimitrie.

Dum. La Insărat. pe 6 cu Măr. Și acum. ale Sf. lui. Intrat. Prohimen. Sthovna cu Măr. Și acum. ale Sf. lui. Trop. Sf. lui Mărire. Și acum. Trop. cutremurului v. 8.

Luni la Mănecat. Trop. ca Dum. scl. toate ale Sf. lui din Mineiu. Polileu cu Prip. din 26 Oct. Anif. v. 4. Ev. sărbătorii. Catav. Deschide-voiu. Luminăt. sărb. — scl.

La Sf. Liturghie. La Intrat. Măr. Și acum. a Născ. dela cânt a 3-a din Canonul sărb. dela Mănecat. Trop. Sf. lui Mărire Și acum Cond. cutremurului. Apost. și Ev. sărbătorii (v. 26 Oct.) scl.

La Insărat (27 Oct. Sf. Mart. Nestor) pe 6 ale inv. v. 3 de Luni seara din Ohtoih 3 și ale Sf. lui 3. Măr. Și acum din Mineiu. Sthovna cu Măr. Și acum din Ohtoih. de Luni v. 3. Trop. Mart. lui Măr. Și acum a Născ v. 4. de Luni seara.

— Misă. —

Schițe de predici.

☒ ☒ ☒

— A) 18 Oct. Dum. săpt. IV. (XIX d. Rus.).

Ev. Dum. săpt. III. Vezi schița B, din No. 19 al „Vestitorului”.

— B) 25 Oct. Dum. săpt. V. (XX. d. Rus.)

Ev. Dum. VI. după In. Sf. Cruci.

Tema: Căderea deasă în păcat.

Motto: „Și l'a intimpinat (pe Isus) un bărbat . . . carele avea draci mulți” . . . Luca 8, 27.

Intrud. Omul în timpul călătoriei lui pământene e supu multor căderi în păcate.

Tract: Felurimea ispitelor ce-l obsedează pe om, îl pune în situația de a fi în veșnică luptă cu diavolul. Dacă în această luptă izbutește diavolul să smulgă biruința, acela nu numai singur, ci leghioane își fac sălaș în sufletul omului și l' muncesc, și-a „alungă prin pustie”. 2) Chiar și omului care se crede mai mângălat, mai bun, îi zice Domnul „Cel drept să ia aminte să nu cadă” căci „diavolul umblă răcnind ca un leu căutând pe cine să înghită”.

Inch. Și noi fiind oștiți de a atâția vrăjmași văzuți și nevăzuți să cerem mereu ca și bărbatul din care ieșiră dracii „ca Isus să fie lângă noi”.

— floru —

C) 26 Oct. S. Marele Mucenic Dimitrie.

Temă: Pilda martirilor.

Intr. Biserica e o instituție de origine supranaturală, cu scopul supranatural de-a asigura omului fericirea cea de vecl, fericire ce-omul o tot caută dar n'o găsește pe pământ. Invățătura ei e supranaturală ca obiect, ca scop, ca fericire. De aceea e incomparabil mai prețioasă ca orice comoară pe pământ.

Tr. Martirii. Așa au înțeles-o martirii creștinismului, cari pentru învățăturile lui au suferit până la moarte. Nu era comoară pământească, care pentru ei să prețuiască mai mult ca învățăturile sfinte; nu era poruncă sau autoritate omenească, care să-i oblige mai mult decât poruncile și autoritatea bisericii. De aceea de n'au putut pleca voința tiranilor și mai marilor lumii acesteia, și-au plecat ei mai bine viața sub tirania lor, decât să cedeze.

II. Aplicare. Noi cum ținem la adevărurile religiei noastre? Cedăm ușor, suntem indiferenți? Să ascultăm ce zic preoții noștri buni și aceea să facem. Creștinii cel dintâi au mers bucuroși alături de preoții lor în fața leilor în circuli și n'alte pri-goane. Să ne alipim de preoții noștri; să fim gata a suferi pentru religia noastră. Tăria în credință, suferința pentru credință, e mai bine răsplătită de Dzeu, decât ori care alta suferință, căci e apostolat. Să nu ne temem bunurile vieții acesteia, pentru cele neperitoare.

— t. —

POȘTA RED. ȘI ADM.

☒ ☒ ☒

— Abonamente achitate: Mgf. Alex. Ghera 60; Dr. Emil Coconeți Carei-M, 120; dr. Pop Ștefan prof. Caransebeș 90; Of. par. Ardud 120; J. Sam. Ciceronescu 60; dr. Virgil Ciaclan adv. Or.-M 120; Alexandru Mureșan inv. Or.-M, 120; Senator Emil Bran Dragomirești 120; judecător Ioan Nagy Or.-M. 120; Grigorie Stino, teolog Or.-M. 60; Iancu Clara Or.-M. 120, parohia Borozăl 60 Lei.